

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γιατί αγαπάμε ακόμα (τόσο) τον Αλμπέρ Καμύ

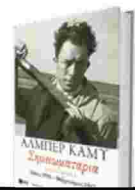
Ο πρώτος τόμος από τα **Σημειωματάρια** του Αλμπέρ Καμύ (εκδόσεις Πατάκη) αποκαλύπτει μια ζωντανή, κομψή και ουσιαστική προσωπικότητα και σκέψη, που σήμερα μοιάζει να μας αφορά περισσότερο από ποτέ.

Ντυμένος πάντα με ένα κλασικό κουστούμι, γραβάτα και τουίντ παλτό –ένας άνδρας στην εντέλεια, ακόμα και στον τρόπο που κρατούσε το τσιγάρο–, ήταν φανερό πως δεν έμοιαζε με τους άλλους: ο Αλμπέρ Καμύ ήταν φτιαγμένος να ξεχωρίζει όχι μόνο ως προς την κυρίαρχη εικόνα, που ακόμα και σήμερα θα μπορούσε να στολίζει τα ιλουστρασιόν περιοδικά, αλλά και στον τρόπο που ξανάσθησε τη σύγχρονη φιλοσοφία, φέρνοντάς τη στα ανθρώπινα μέτρα. Δεν ήταν νάρκισσος, ακόμα και όταν όλοι –ηθοποιοί, γυναικες, φιλόσοφοι– θέλγονταν από την εικόνα του, όταν οποιαδήποτε γωνιά εκφραστικής τέχνης αναζητούσε με μανία τη δική του σκέψη. Αυτό, όμως, που ο ίδιος πάσχιζε να απαντήσει είναι τι μας κάνει να αναζητούμε διακαώς τη δημιουργία ως τη μοναδική, εν τέλει, αντίσταση σε ένα αναπόφευκτο τέλος. Σάμπως να γνώριζε ότι εκείνο θα έφτανε πολύ σύντομα και άδοξα στην πιο παραγωγική φάση της ζωής του, το πρωινό της 4ης Ιανουαρίου 1960 στο Λουρμαρέν της Προβηγκίας, παραπέμποντας στις δικές του περιγραφές για τα πανέμορφα μεσογειακά τοπία που κάνουν ακόμα πιο οδυνηρό το γεγονός του θανάτου. Τα εξώφυλλα των εφημερίδων την επομένη του τραγικού δυστυχήματος ήταν γεμάτα φωτογραφίες από τη στραπατσαρισμένη σπορ Φασέλ-Βεγκά

που οδηγούσε ο φίλος του Μισέλ Γκαλιμάρ –του περίφημου εκδοτικού οίκου– και που θα σκότωνε, εκτός από τον ίδιο τον οδηγό, τον πιο γοητευτικό φιλόσοφο του περασμένου αιώνα. Ο αδικημένος Καμύ μόλις που είχε προλάβει να στείλει τέσσερις επιστολές στις διαφορετικές ερωμένες του –τη διάσημη ηθοποιό Μαρία Κασάρες, την Αμερικανίδα λόγια Πατρίτσια Μπλέικ, τη θεατράνθρωπο Κατρίν Σέλερς και τη ζωγράφο Μι–, όπου περιέγραφε πόσο πολύ αδημονούσε, φεύγοντας από το Λουρμαρέν, να φτάσει στο Παρίσι για να λάβει άλλη μια γερή δόση ερωτικής απόλαυσης. Ήταν ίσως ένας απτός, τότε, τρόπος για να νιώσει ότι είναι ζωντανός –ανεξίτητη διαίσθηση του επικείμενου θανάτου;–, ξέροντας πως μόνο η σάρκα είναι ικανή να θέσει υπό αμφισβήτηση την ύψιστη δημιουργία. Οι άπειρες φωτογραφίες του με το τσιγάρο στο στόμα σε στιγμή ρεμβασμού δεν μαρτυρούσαν, άλλωστε, έναν άνθρωπο απομακρυσμένο από τον κόσμο, αλλά «ενσαρκωμένο σε αυτόν», όπως θα έλεγε ο καλός του φίλος Μερλό Ποντί, σε τέτοιο βαθμό, που αφουγκραζόταν την παραμικρή ανάσα, τον ήχο από τον κόκκο σκόνης που έπεφτε στη γη, το απαλό ηχώχρωμα κάθε ολοζώντανης σκέψης που δεν επέτρεπε καμία παρεκτροπή και καμία ρυτίδα, αφού «κάθε λεπτό ζωής φέρει μέσα του την αξία του θαύματος και το πρόσωπο της αιώνιας νίτης».

ΤΑΠΕΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

Όλα αυτά δεν είναι τυχαία στη σκέψη του Καμύ, του μόνου ίσως σύγχρονου φιλοσόφου που η θεωρία του βρισκόταν σε απόλυτη σύμπτωση με τα υλικά του προσωπικού του βίου, τις αγωνίες, τη σεμνότητα, την υψηλή πνευματικότητα, την απόλυτη ανεξαρτησία ακόμα και από τον ίδιο τον εαυτό, τουλάχιστον από τα πιο μικροπρεπή του κομμάτια. Ένας πραγματικά ελεύθερος άνθρωπος με όλη τη σημασία της λέξης, μια προσωπικότητα που συνδύαζε την ιδανική αποστασιοποίηση των στωικών φιλοσόφων με την ταπεινότητα –αγαπημένη του λέξη– και τον αισθησιασμό, ένας αυτοκρατορικός Μάρκος Αυρήλιος με μοναχικό χιτώνα. Στα **Σημειωματάρια** του που μόλις κυκλοφόρησαν από τον Πατάκη, ειδικά στον πρώτο αυτόν τόμο που αφορά ημερολόγια που κρατούσε από το 1935 έως το 1942 (μτφρ. Νίκη Καρακίτσου-Dougé και Μαρία Κασαμπαλόγλου-Roblin), συναντάμε τα βασικότερα fragmenta της κοσμοθεωρίας του, σημειώσεις για τα πρώτα βιβλία που τον έκαναν διάσημο, καθώς και σκέψεις που λάμπουν στην αιώνια αλήθεια τους για τη ζωή και τον θάνατο, τη δημιουργία και τη δόξα. Ένδοξος ήταν, άλλωστε, γι' αυτόν ο άνθρωπος που έχει κατανοήσει την πιο ακραία φτώχεια κι έχει δει μέσα της τα σπάργανα της θαλερής μεγαλοπρέπειας. «Βάζω όλη την περηφάνια μου για να πιστέψω πως είμαι συνάμα και δική μου καθώς και όλων των ανθρώπων της ράτσας μου – που ξέρουν πως ένα ακραίο σημείο φτώχειας σμίγει πάντα με την πολυτέλεια και τον πλούτο του κόσμου» γράφει σε μια καταχώριση στα **Σημειωματάρια**, κάτι που δεν ξέχασε ποτέ. Σε κάθε του βήμα επαναλάμβανε πως η ποταπή του καταγωγή, το ότι ήταν γιος μιας αναλόγου κι ενός αποθηκάριου που έφυγε νωρίς από τη ζωή, αλλά και η συνύπαρξή του με τους φτωχούς γείτονες στην Αλγερία τον έμαθαν τι σημαίνει αληθινός πλούτος και διαμόρφωσαν τη βασική του ηθική-μοίρασμα της βαθιάς αγάπης για τον κόσμο. Ωστόσο δεν αγάπησε ποτέ τους ενταγμένους σε κόμματα, παρ' ότι στρατολογήθηκε για ένα διάστημα από το κομμουνιστικό κόμμα, ούτε τους ιδεαλιστές που επέμεναν να καλύπτουν την ανάγκη για δικαιοσύνη σε ψευδοπύργους νόρμες. Γι' αυτό και συγκρούστηκε από νωρίς με τον Sartre και την Μποβουάρ –απεχθανόταν βαθιά τους διανοούμενους–, ενώ στάθηκε επικριτικός απέναντι στον απολυταρχισμό του Στάλιν, στην ολοκληρωτική σκέψη, στις επεμβάσεις των Ρώσων στις εξεγέρσεις του Ανατολικού Βερολίνου, της Πολωνίας, της Ουγγαρίας. Κινούνταν αποκλειστικά με βάση τον βαθύ ανθρωπισμό και ήταν από τους ελάχιστους που από το δημοσιογραφικό τους πόστο αγωνίστηκαν υπέρ της κατάργησης της θανατικής ποινής. Γενικότερα, ο τρόπος που ενεπλάκη στην πολιτική εκ των υστέρων αποδεικνύεται πολύ ουσιαστικός και άμεσα συνυφασμένος με το βαθύ χρέος που ένιωθε απέναντι στην κοινότητα. Γι' αυτό και θέλησε να καταταγεί στον στρατό, για να πολεμήσει ενάντια στον φασισμό, όπως καταδεικνύουν τα **Σημειωματάρια** του, κάτι που όμως δεν του επέτρεπε εξαιτίας της φυματίωσης που είχε περάσει και είχε αφήσει έντονα πάντοτε τα σημάδια της. Δεν ήταν, επομένως, τυχαίο ότι απέναντι στην πιο σπουδαία σκέψη έθετε πάντοτε τη δράση, τη μόνη ικανή να δοκιμάσει τη διάρκεια της και να ξεγελάσει την αλήθεια της: «Αν τα πράγματα δεν έχουν αλλάξει, σημαίνει πως η κρίση σας είναι εσφαλμένη: όπως

ΑΛΜΠΕΡ ΚΑΜΥ
Σημειωματάρια
Βιβλίο πρώτο
Μάιος 1935 -
Φεβρουάριος 1942

Μτφρ.: Ν.
Καρακίτσου-Dougé,
Μ. Κασαμπαλόγλου-
Roblin
Εκδόσεις Πατάκη
Σελ.: 264

**Ένας πραγματικά
ελεύθερος
άνθρωπος με
όλη τη σημασία
της λέξης, μια
προσωπικότητα
που συνδύαζε
την ιδανική
αποστασιοποίηση
των στωικών
φιλοσόφων με
την ταπεινότητα
–αγαπημένη του
λέξη– και τον
αισθησιασμό, ένας
αυτοκρατορικός
Μάρκος Αυρήλιος
με μοναχικό
χιτώνα.**

συμβαίνει κάθε φορά που μια αλήθεια, αντί να σας παρουσιάζεται υπό το φως της λογικής, ενσαρκώνεται στη ζωή» ή «ο μεγάλος καλλιτέχνης είναι, πρώτα απ' όλα, ο μεγάλος ζων» (έχοντας καταλάβει βέβαια ότι το να ζεις σημαίνει, στην προκειμένη περίπτωση, να σκέφτεσαι επιπλέον για τη ζωή – για την ακρίβεια, είναι αυτή η λειπτή σχέση ανάμεσα στην εμπειρία και στον τρόπο με τον οποίο τη συνειδητοποιούμε).

Η τέχνη είναι επομένως μεγαλειώδης γιατί αποθεώνει τη δημιουργία, ενώ εμπλέκεται στην ίδια τη ζωή καθώς «ενσαρκώνει ένα διανοητικό δράμα, μα το αποδεικνύει μόνο άμεσα (...). Το έργο τέχνης γεννιέται από την άρνηση του νου να λογικεύσει το συγκεκριμένο. Είναι ο θρίαμβος της σάρκας. Το προκαλεί η διαυγής σκέψη, μα ενεργώντας κατά τέτοιον τρόπο, αυτή η ίδια παραιτείται» γράφει χαρακτηριστικά στον *Μύθος του Σισύφου* (εκδ. Καστανιώτη). Και εδώ ακριβώς έγκειται το παράλογο, στο ότι το έργο τέχνης, βουτώντας βαθιά στον κόσμο της εμπειρίας, μοιάζει να αμφισβητεί τον δημιουργό την ίδια στιγμή που τον αποθεώνει ως «μια όψη διαμαντιού που η εσωτερική του λάμψη εστιάζεται χωρίς να περιορίζεται». Ίσως γι' αυτό η υψηλή τέχνη να βρίσκεται ταυτόχρονα στο δημιουργικό βλέμμα που μεταμορφώνει ό,τι αγαπά και στην απλότητα –άλλη, επίσης αγαπημένη λέξη του Καμύ– που καταργεί τις ψευδαισθήσεις του μεγαλείου. Ο δημιουργός δεν ξέρει ότι έχει πετύχει το σπουδαίο παρά μόνο όταν εκείνο αρχίσει να τον διαψεύδει, αποκαλύπτοντας τα όριά του. Ίδού πόσο παράλογος είναι ο μύθος του Σισύφου, ο οποίος εξακολουθεί να κουβαλάει στην πλάτη του τον βράχο και να προσπαθεί, παρ' ότι ξέρει ότι η πράξη του είναι εντελώς ανώφελη, κινούμενος από την ανάγκη για δημιουργία. Επιπλέον, ο τρόπος που θα επιλέξει να το κάνει διαμορφώνει και την κυρίαρχη ηθική, τη δική του αλλά και των άλλων, ακολουθώντας τη συγκεκριμένη δημιουργική στάση και όχι την παραίτηση.

60 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΟ ΝΟΜΠΕΛ

Διαπιστώσεις που επανέφερε ο Καμύ στα *Σημειωματάρια* αλλά και στον αξέχαστο λόγο του κατά την παραλαβή του βραβείου Νόμπελ, εξήντα ακριβώς χρόνια πριν, το 1957, ένα γεγονός που του είχε προκαλέσει δυσάρεσκια μάλλον παρά ευχαρίστηση, δηλώνοντας ταυτόχρονα ατελής και ανήμπορος να διαχειριστεί μια τέτοια δόξα. Ποιος άλλος, όμως, σε μια τέτοια ομιλία αποκαλύπτει τις φοβίες του και τις ανασφάλειές του; Γι' αυτό και υπήρξε τόσο αληθινός και ανθρώπινα ευάλωτος καθώς ομολογούσε ότι τον τάραζαν τα υπέροχα τοπία και οι όμορφες γυναίκες, η δύναμη των αρωμάτων και η αλήθεια των σκέψεων, μακριά από ιδεολογίες και άκαμπτες διάρκειες. «Τούτη την παρουσία του εαυτού μου στον εαυτό μου προσπαθώ να την οδηγήσω μέχρι τα άκρα, να τη διατηρήσω μπροστά σε κάθε φάση της ζωής μου ακόμα και με το τίμημα της μοναξιάς, τώρα που ξέρω πόσο δύσκολο είναι να το υπομείνω. Να μην υποχωρήσω: αυτό τα λέει όλα. Να μη συμβιβαστώ, να μην προδώσω. Με βοηθά σ' αυτό όλη μου η βιαιότητα και με οδηγεί εκεί όπου με συναντά η αγάπη μου και, μαζί της, το τρελό πάθος να ζήσω, που δίνει νόημα στην κάθε μέρα της ζωής μου» γράφει κάποια ωραία μέρα του Σεπτέμβρη στα *Σημειωματάρια* του. Και η αλήθεια είναι ότι έζησε κάθε μέρα απόλυτα μέχρι τέλους, χωρίς καμία υποχώρηση, προορισμένος να γράψει με τη μορφή του το πιο λαμπερό και εσωτερικό κεφάλαιο στη φιλοσοφία που χαίρεται κανείς να διαβάσει ακόμα και τώρα.

